

И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетине жана Кыргыз билим берүү академиясына караштуу Д 13.20.618 диссертациялык кеңештин эксперти А.Ж.Муратовдун 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн берилген изденүүчү Умарова Рита Нурдиновнанын «Кыргыздардын салттуу педагогикалык маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруу системасы» деген темадагы диссертациясына

ЭКСПЕРТТИК КОРУТУНДУСУ

Эксперт – педагогика илимдеринин доктору, профессор Муратов Абдыкерим Жаркынбаевич изденүүчү Умарова Рита Нурдиновнанын «Кыргыздардын салттуу педагогикалык маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруу системасы» деген темадагы диссертациясын карап чыгып, төмөндөгүдөй чечимге келди:

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

Сунуш кылынган кандидаттык диссертация диссертациялык кеңештин профилине туура келет.

Иште адистигинин паспортуна (13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы) толугу менен жооп берүүчү кыргыздардын салттуу педагогикалык маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруу системасы боюнча этнопедагогикалык багытта изилдөө жүргүзүлөт.

2. Иштин максаты катары кыргыз элинин салттуу тарбия маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруунун идеалдарын, факторлорун, методдорун, каражаттарын жана алардын трансмиссиясын ачып көрсөтүү проблемасы алынган.

Коюлган максат диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткаруу менен чечилген:

1. Кыргыздын салттык маданиятында аялзатын социалдаштыруунун элдин байыркы ишеним ынанымдарына негизделген максат, милдеттери, түпкү натыйжалары жалпыга айкын үй-бүлө турмушу менен тутумдаш системасы бар экендигин ачып көрсөтүү.

2. Кыргыз элинин салттуу маданиятындагы аялзатынын социалдаштыруунун негизги баалуулуктарын жана аларды курактык баскычтар боюнча калыптандыруунун өзгөчөлүктөрүн айкындоо.

3. Кыргыз элинин салттуу тарбия маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруунун факторлорун, методдор жана каражаттарын айкындоо.

4. Кыз балдарды социалдаштыруу боюнча салттык билим жана тажрыйбалардын азыркы шарттагы трансмиссиясын баалоо.

Алдыга коюлган милдеттерге жетүү үчүн Р.Н.Умарова диссертациясында тарыхый этнопедагогикалык изилдөө тармагында сыноодон өткөн фольклордук, этнографиялык материалдарды талдоо жана интерпретациялоо, контент-анализ жана герменевтикалык анализ, концептуалдык талдоо ж.б. заманбап изилдөө методдорун колдонгон. Анын тандап алган бул методдору изилдөөнүн аргументтүү болушун камсыз кылган.

Диссертациянын изилдөө объектиси диссертациясынын максат жана милдеттерине ылайык келет.

Изилдөө методдору диссертациянын милдеттеринин дээрлик баарына ылайык келет.

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Азыркы учурда кыргыз кыздарын ата-бабалардын байыркы убактан бери келе жаткан салттарынын негизинде тарбиялоо жана аларды коомдук-социалдык шарттарга ылайык ыңгайлаштыруу КР Президентинин «Инсандын руханий-адеп-ахлактык өнүгүүсү жана дене тарбиясы» жөнүндө жарлыгынын талаптарын аткаруу менен байланышат. Кыргыз элинин этникалык маданиятында Аялзатына, анын социалдашуусуна өзгөчө маани берилип келген, мына ошол салттар

бүгүнкү күнү да актуалдуу экендиги диссертацияда чагылдырылган. Иш өтө актуалдуу жана заманбап проблемага арналган.

Диссертацияда алдыга коюлган милдеттерди чечүү үчүн тандалып алынган методологиялык таянычтар туура, кыргыз элинин аялзаты тууралуу идеалы, педагогикалык түшүнүктөрү «Манас» эпосунун негизинде кенен жана терең талдоого алынган. Автор-диссертант С.М.Абрамзондун этнографиялык эмгектерине токтолгондугун жана мисал катары алгандыгын колдоого болот. Ушул методологиялык материалдарга таянуу менен аялзатынын касиеттерин ачып берет. Диссертациянын 96-бетиндеги 2-сүрөттө кыргыздар кыздарды жана аялдарды курак өзгөчөлүктөрүнө жараша кандай мезгилдештиргендиги көрсөтүлөт жана алардын ар бир убагына мүнөздөмө берилет. 114-беттеги 3-сүрөттө көрсөтүлгөн методдор да иштин түйүндүү бөлүктөрүнөн болуп эсептелет. 3-главаны эксперименттин жүрүшүн чагылдырбай, б.а., математикалык-статистикалык анализ катары эмес, этнопедагогиканын тарыхы боюнча эмгек болгондуктан кыргыз элинин кыз балдарды социалдаштыруу салттарынын азыркы таалим-тарбия мейкиндигинде трансмиссиясы катары баяндоо тексти катары бергендиги өзгөчө мактоого арзыйт.

Жогоруда айтылгандардын негизинде изденүүчү тарабынан жүргүзүлгөн илимий изилдөө абдан актуалдуу жана азыркы мектеп практикасы үчүн керектүү эмгек болгон деп баалоого мүмкүн.

3.Илимий натыйжалар.

5. 3.1. Иште педагогика жана анын теориясы илиминин өнүгүшү үчүн бир кыйла мааниге ээ төмөндөгүдөй илимий негизделген жаңы теориялык натыйжалар алынган: кыргыз элинин салттуу тарбия маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруу идеяларына байланыштуу адабияттаануу, педагогика, психология, философия багытындагы илимий-теориялык адабияттар үйрөнүлгөн; кыргыз элинин салттуу тарбия маданиятындагы кыз

балдарды социалдаштыруу идеяларынын азыркы тарбиялоо процесси үчүн мааниси; аялзатынын социалдаштыруунун негизги баалуулуктарын жана аларды курактык баскычтар боюнча калыптандыруунун өзгөчөлүктөрүн айкындалган; кыргыз элинин салттуу тарбия маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруунун факторлору, методдору жана каражаттары туура табылган.

3.2. Алынган натыйжалардын азыркы илим чегинде илимий жаңылыгы төмөнкүлөр менен байланышат. Диссертант тарабынан эмгекте методологиялык таянычтарга негизденүү менен философиядагы, педагогикадагы, «салттуу педагогикалык маданият», «кыз балдарды тарбиялоо өзгөчөлүктөрү», «кыз балдарды социалдаштыруу» түшүнүктөрүнүн теориялык аныктамалары текшерилген; кыргыз элинин салттуу тарбия маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруу проблемасынын азыркы учурдагы абалы жана проблемалары аныкталган; кыргыз педагогикасында алгачкы жолу кыргыз элинин салттуу тарбия маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруу системасы этнопедагогикалык аспектиде изилденген. Кыргыз эл турмушундагы «секелек кыз», «тестиер кыз», «беш көкүл кыз», «келиндик курак», «зайыптык», «байбичелик» деген сыяктуу түшүнүктөр илимий педагогикалык жактан талоого алынган.

3.3. Илимий натыйжалардын ишенимдүүлүгүн негиздөө: салттуу тарбия маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруу проблемасы жана анын азыркы таалим-тарбия мейкиндигинде трансмиссиясы ынанымдуу көрсөтүлгөн.

3.4. Иштин теориялык мааниси жогору, анда диссертант теориялык жоболорун илимий-практикалык негизде сунуштайт.

3.5. Диссертациялык иш анын квалификациялык белгилерине негизинин туура келет.

4. Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү (тармак, өлкө, дүйнө үчүн)

Кандидаттык диссертацияда алынган илимий натыйжалар төмөнкүлөрдө ишке ашырылган: жогорку окуу жайларынын педагогикалык факультеттеринде жана орто педагогикалык окуу жайларында болочок мугалимдерди тарбиялык ишмердүүлүккө даярдоонун мазмунун жана методикасын өркүндөтүүгө салым кошкон; тема боюнча макалалар даярдалып, методикалык кеңештер, сунуштар иштелип чыккан.

5. Автореферат диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максат жана милдеттерине негизинен дал келет.

6. Айрым мүчөлүштүктөр:

1. Авторефераттын жана диссертациянын титулдук барагында УДК номерлери көрсөтүлбөй калган, алар сөзсүз көрсөтүлүшү керек.

2. Диссертацияда техникалык мүчөлүштөр көп учурайт: алар: тырмакча белгиси иште үч түрдүү берилип жүрөт, алар бирдей болушу керек (мисалы, «.....»); текст терилгенде сөздөр бири-бирине ажырабай жабышып калган (М.: социалдаштыруунун элдин байыркы ишеним ынанымдарына негизделген максат, милдеттери, түпкү натыйжалары жалпыга айкынүй-бүлө ж.б.) жерлери көп; тексттин ичинде актай (таза) калган беттер кездешет (диссертация 84, 85, 86-б.)

7. Сунуштар: Диссертациянын негизинде автор колдонмо жазса мугалимдер жана тарбиячылар үчүн пайдалуу болор эле.

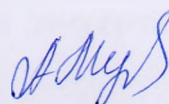
8. Сунуштамалар: Диссертациянын материалдарын интернет булактары аркылуу кеңири таратуу керек.

9. Корутунду: Умарова Рита Нурдиновнанын «Кыргыздардын салттуу педагогикалык маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруу системасы»

деген темадагы диссертациясы өз алдынча аткарылган иш жана анын эмгегин азыркы учур үчүн актаулдуу деп баалоого болот.

10. Диссертациялык кеңештин эксперти катары мен, А.Ж.Муратов, сунуш кылынган диссертацияны жана анын авторефератын карап чыгып, И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетине жана Кыргыз билим берүү академиясына караштуу Д 13.20.618 диссертациялык кеңешине 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн **Умарова Рита Нурдиновнанын «Кыргыздардын салттуу педагогикалык маданиятындагы кыз балдарды социалдаштыруу системасы»** деген аталыштагы диссертациясын коргоо үчүн кабыл алууну сунуш кыламын.

Эксперт

Абдыкерим МУРАТОВ,

педагогика илимдеринин доктору, профессор, И.Арабаев атындагы КМУнун педагогика кафедрасынын профессору

И. АРАБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ
КЫРГЫЗСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ им. И. АРАБАЕВА

КОЛ ТАМГАСЫН ТАСТЫКТАЙМЫН
ПОДПИСЬ ЗАВЕРЯЮ

